

УДК 343.14

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.3.8>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НАЛЕЖНОСТІ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Головчук В.А.,*кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри конституційного,**міжнародного і кримінального права**Донецького національного університету імені Василя Стуса**ORCID: 0009-0004-8931-159X*

Головчук В.А. Проблемні питання належності доказів у кримінальному провадженні.

У статті проведено науково-правовий аналіз проблемних питань належності доказів у кримінальному провадженні. Звертається увага на те, що із закріпленням поняття належності доказів у частині першій статті 85 Кримінального процесуального кодексу України з'явилося нормативне визначення належності доказів, яке фактично зняло ряд дискусійних питань, що виникали навколо цього питання.

Зазначається, що належність доказів визначається зв'язком змісту доказів та предмету доказування. Належність доказів розглядається як придатність встановлювати обставини, що є предметом доказування, через логічний зв'язок між отриманими фактами і обставинами, які підлягають доказуванню або мають значення для кримінального провадження, обставинами, що підтверджують достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів.

Проведено аналіз положень частини першої статті 85 Кримінального процесуального кодексу України, які чітко визначають поняття належності доказів у кримінальному провадженні. З аналізу даної норми виділено три групи обставин, що становлять предмет доказування у кримінальному провадженні: обставини, які підлягають доказуванню; інші обставини, що мають значення для кримінального провадження; обставини, які підтверджують достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів.

У статті обґрунтовується, що обставини, які підлягають доказуванню або мають значення для кримінального провадження, обставини, що підтверджують достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів, виступають критерієм належності доказів.

Зроблено висновок, що оцінка належності доказів ґрунтується на двох чинниках: нормативному, який виходить з положень статей 85, 91 Кримінального процесуального кодексу України і визначає предмет доказування у кримінальному провадженні; та суб'єктивному – уявленні суб'єкта доказування про логічні зв'язки змісту доказів з предметом доказування.

Підкреслено необхідність подальшого науково-правового вивчення питання суб'єктивного уявлення суб'єкта доказування про логічні зв'язки змісту доказів з предметом доказування з метою визначення чітких критеріїв оцінки належності доказів.

Ключові слова: кримінальне провадження, докази, процесуальні властивості доказів, вимоги до доказів, критерії доказів, належність доказів, доказування.

Holovchuk V.A. Problematic issues adequacy of evidence in criminal proceedings.

The article provides a scientific and legal analysis of problematic regarding the adequacy of evidence in criminal proceedings. It is noted that with the enshrinement of the concept of adequacy of evidence in part one of Article 85 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, introduced a normative definition of adequacy, which effectively resolved a number of controversial issues that arose around this question.

It is stated that the adequacy of evidence is determined by the connection between the content of the evidence and the subject matter of the proof. The adequacy of evidence is considered as its suitability for establishing the circumstances that are the subject matter of proof through a logical connection between the obtained facts and the circumstances to be proved or have the importance to criminal proceedings, as well as circumstances confirming the credibility or non-credibility, possibility or impossibility of using other evidence.

An analysis was conducted of the provisions of part one of Article 85 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, which clearly define the concept of adequacy of evidence in criminal proceedings. From the analysis of this provision, three groups of circumstances that constitute the subject matter of proof in criminal proceedings were identified: circumstances to be proved; other circumstances that have

the importance to criminal proceedings; circumstances confirming the credibility or non-credibility, possibility or impossibility of using other evidence.

The article argues that circumstances to be proved or have the importance to criminal proceedings, circumstances confirming the credibility or non-credibility, possibility or impossibility of using other evidence, serve as criteria for the adequacy of evidence.

It is concluded that the assessment of the adequacy of evidence is based on two factors: a normative factor, derived from the Articles 85 and 91 of the Criminal Procedure Code of Ukraine and which defines the subject matter of proof in criminal proceedings; and subjective – the perception by the subject of proof of the logical connection between the content of the evidence and the subject matter of proof.

The necessity of further scientific and legal research of the issue of the subjective perception of the subject of proof regarding the logical connections between the content of the evidence and the subject matter of proof is emphasised, with the aim of defining clear criteria for assessing the adequacy of evidence.

Key words: criminal proceedings, evidence, procedural properties of evidence, requirements for evidence, criteria for evidence, adequacy of evidence, proving.

Постановка проблеми. Кримінальний процесуальний кодекс України (далі за текстом КПК України) [1] ставить такі вимоги до доказів як їх належність (стаття 85) та допустимість (статті 86-90). Питання належності доказів у кримінальному провадженні активно досліджувалось вченими за декілька років перед прийняттям КПК України. Актуальність таких досліджень зумовлювалась необхідністю законодавчого врегулювання належності доказів у кримінальному провадженні. Із закріпленням поняття належності доказів у частині першій статті 85 КПК України з'явилось нормативне визначення належності доказів, що фактично зняло ряд дискусійних питань, які виникали навколо цього питання.

На сьогоднішній день увага науковців зосереджується у більшій мірі на допустимості доказів у кримінальному провадженні. Верховним Судом також сформовано в основному висновки щодо допустимості доказів у кримінальному провадженні. Питанню належності доказів присвячені поодинокі наукові роботи або вказане питання досліджується під час розгляду властивостей доказів в цілому. Окремі висновки, які зроблені Верховним Судом щодо належності доказів, носять загальний характер і стосуються належності доказів у цивільному процесі.

У той же час питання належності доказів у кримінальному провадженні є не менш актуальним, ніж допустимість доказів та потребує більш детального дослідження.

Мета дослідження: дослідити проблемні питання належності доказів у кримінальному провадженні. За результатами дослідження визначити критерії належності доказів у кримінальному провадженні та навести науково-правове обґрунтування чинників, на яких ґрунтується оцінка належності доказів суб'єкта доказування.

Стан опрацювання проблематики. Дослідженням питання належності доказів, як складової частини процесуальних властивостей доказів, займалися, зокрема, такі науковці: В.В. Вапнярчук, П.А. Воробей, Є.В. Дронов, С.Ю. Ільченко, Г.Р. Крет, О.С. Осетрова, М.А. Погорецький, В.В. Тильчик, А.В. Форостяний.

Д.Б. Сергєєвою, В.В. Сичевським, М.М. Стояновим присвячені окремі наукові праці питанню належності доказів у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Належність доказів є важливою умовою їх використання у кримінальному процесуальному доказуванні. Водночас належність є такою властивістю доказів, яка, разом із допустимістю, гарантують те, що під час провадження будуть правильно встановлені всі обставини, котрі потребують доказування, що, у свою чергу, є передумовою успішного виконання завдань кримінального провадження, визначених у статті 2 КПК України [2, с. 55].

У теорії кримінального процесу під терміном «належність доказів» зазвичай розуміється здатність джерела відомостей встановлювати факт, який має значення для кримінального провадження [3, с. 26].

До закріплення в КПК України поняття належності, як і допустимості доказів, визначалося виключно на науковому рівні та у судовій практиці, а тому дискусія навколо його змісту була традиційно жвавою і ніколи не втрачала своєї актуальності. Її результатами стали різноманітні точки зору. Так, одні вчені під належністю доказу розуміли його властивість через власний зміст трансформуватися у такий собі засіб встановлення обставин, котрі мають значення для провадження. Інші науковці вважали, що належність є ознакою не доказу, а того зв'язку, який існує між ним (певною доказовою інформацією) та обставинами, які потребують доказування. Таким чином, остання точка зору яскраво підкреслює суб'єктивний чинник у визнанні належності доказу, адже вона ґрунтується на відповідному його сприйнятті особою. Враховуючи різні наукові підходи до визначення належності доказу, а також той факт, що із набуттям чинності КПК України це поняття

набуло законодавчого закріплення, дослідження його змісту продовжує лишатися надзвичайно актуальним [2, с. 54].

Нормативне визначення належності доказів у кримінальному провадженні дається у частині першій статті 85 КПК України. Дана норма передбачає, що належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів.

П.А. Воробей, В.В. Тильчик, А.В. Форостяний доволі точно підкреслюють, що належність доказів є їх процесуальною властивістю, що відображає зв'язок змісту із предметом доказування у кримінальному провадженні [4, с. 493].

Зміст доказів визначається як фактичні дані про обставини кримінального правопорушення, які отримані з належних джерел, а їх матеріальною основою є не саме джерело, а штучно створений відповідний процесуальний носій. При цьому фактичні дані - це не факти, а відомості про минулі події, що містяться в інформації про них. Самі факти є об'єктивною реальністю, що існують незалежно від волі людини. Пізнання факту можливе при його безпосередньому сприйнятті чи внаслідок отримання інформації про нього. Взяти подію скоєного злочину - це завжди подія минулого, яка в момент оцінки доказів і доказування вже не існує. Органи досудового слідства, суд оперують завжди доказами не як фактами, а лише як інформацією, відомостями про такі факти, що мали місце в минулому. При цьому зафіксованими у встановленому законом порядку в протоколах слідчих (розшукових) дій і судового засідання [5, с. 10].

В окремому кримінальному провадженні обставини, які входять до предмета доказування, конкретизуються та індивідуалізуються, тобто вони утворюють вже конкретний предмет доказування, зміст якого визначається загальним поняттям злочину і ознаками конкретного складу, викладеними в тій чи іншій статті Особливої частини Кримінального кодексу України [6, с. 677].

Належність відповідає, з одного боку, на питання про наявність зв'язку між змістом і фактом, який підлягає встановленню, з іншого боку - визначає, наскільки точно встановлено шуканий факт, тобто належний доказ має визначену доказову силу, неналежний - її не має [5, с. 18].

Д.Б. Сергєєва зазначає, що властивість належності охоплює не весь доказ у цілому, а лише його змістовну частину - фактичні дані. Належність доказу - це його придатність встановлювати обставини, що є предметом доказування, через логічний зв'язок між отриманими фактичними даними і тим, що потрібно доказувати. Тільки визначивши, які саме обставини кримінального провадження необхідно встановити, можна вирішити питання про належність конкретних фактичних даних до кримінального провадження, тобто їх належність для вирішення конкретної задачі. Тобто, обставини, що підлягають доказуванню, виступають критерієм належності доказів [7, с. 236].

Оскільки різні суб'єкти доказування висувують різні версії події, що розслідується, то й оцінка ними доказу як належного може бути кардинально різною. Іншими словами, вирішення питання про належність доказу, з одного боку, ґрунтується на положеннях законодавства, зокрема, статтях 85, 91 КПК України, з іншого, - на особистому сприйнятті особи - суб'єкта доказування, що ґрунтується на його уявленні про логічний зв'язок фактичних даних, що становлять зміст доказу та обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, передбачених статтею 91 КПК України [7, с. 237].

Як зазначає М.М. Стоянов, належність доказів має бути визначено як властивість доказу, що характеризує зв'язок відомостей, які становлять його зміст, з обставинами, які підлягають доказуванню в кримінальній справі. Належності, як властивості доказів, характерний певний раціоналізм, що має загальний характер, оскільки від вектора пізнання, обумовленого винятково суб'єктом, залежить використання ним інформаційних ресурсів про об'єкт. Простіше кажучи, саме внутрішнє переконання органу дізнання, слідчого, прокурора й судді поділяє докази на такі, що мають відношення до справи та ті, що не мають такого відношення в правовому та гносеологічному плані. Звідси ясно, що дослідження належності, у порівнянні з допустимістю та достовірністю, найменш формалізована, в її процесі першорядну роль відіграє принцип свободи внутрішнього переконання суб'єктів доказування [8, с. 207].

Для успішного вирішення завдань кримінального судочинства слідчий, прокурор, суд зобов'язані встановити, чи мала місце подія злочину, який саме злочин було вчинено, хто винен у його вчиненні, та інші обставини, що мають значення для законного та обґрунтованого вирішення кримінального провадження, захисту прав і законних інтересів учасників процесу. Для осіб, на яких законом покладено обов'язок досудового розслідування і судового розгляду, злочин завжди є подією минулого, яку вони повинні пізнати. Тому слідчий, прокурор, суддя при провадженні досудового розслідування або судового розгляду повинні пізнавати факти, що відносяться до минулого, лише за допомогою тих слідів, які ця подія залишила [9, с. 119].

Г.Р. Крет виділяє три групи обставин, які становлять предмет доказування: обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні; інші обставини, які мають значення для кримінального провадження; обставини, що підтверджують достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів [10, с. 165].

Така позиція Г.Р. Крет повністю відповідає положенням частини першої статті 85 КПК України щодо предмету доказування у кримінальному провадженні.

Положення частини першої статті 91 КПК України визначають наступні обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні: 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення); 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання; 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення; 7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру та спеціальної конфіскації [1].

До інших обставини, які мають значення для кримінального провадження, можна, наприклад, віднести: поведінку, що передувала вчиненню кримінального правопорушення; поведінку особи після вчинення кримінального правопорушення; факти, що характеризують особу підозрюваного, обвинуваченого.

Крім того, пункт 10 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 11 від 27.12.1985 «Про додержання судами України процесуального законодавства, яке регламентує судовий розгляд кримінальних справ», зі змінами, звертає увагу судів на необхідність з'ясування всіх даних про особу підсудного (прізвище, ім'я, по батькові, місце, рік, місяць та день народження, місце проживання, заняття, сімейний стан, наявність утриманців, стан здоров'я, участь у бойових діях по захисту Батьківщини, наявність державних нагород, відомості про судимість та інші дані), а також обставини, які виключають можливість провадження у справі або перешкоджають його розгляду у цьому судовому засіданні [10].

Достовірність доказів - це така їхня властивість, яка означає, що їх істинність не викликає сумнівів. При цьому ця властивість відносно самостійна по відношенню до належності та допустимості доказів [5, с. 18].

Г.Р. Крет наводила такі особливості достовірності доказів як: 1) оцінка доказів з точки зору їх достатності здійснюється шляхом співставлення змісту кожного з них зі змістом інших доказів; 2) встановлення достатності можлива стосовно як одного доказу, так і їх системи, що стосується конкретної обставини, яка підлягає доказуванню; 3) оцінка достовірності доказів значною мірою залежить від того, до якого виду доказів вони належать за критерієм відношення джерела відомостей про доказуваний факт до самого цього факту - прямих або непрямих [10, с. 268 - 269].

Висновки. Належність доказів визначається зв'язком змісту доказів та предмету доказування. Належність доказів - це їх придатність встановлювати обставини, що є предметом доказування, через логічний зв'язок між отриманими фактами і обставинами, які підлягають доказуванню або мають значення для кримінального провадження, обставинами, що підтверджують достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів.

Положення частини першої статті 85 КПК України чітко визначають поняття належності доказів у кримінальному провадженні. Дана норма вказує на три групи обставин, які становлять предмет доказування у кримінальному провадженні: обставини, що підлягають доказуванню; інші обставини, які мають значення для кримінального провадження; обставини, що підтверджують достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів.

Обставини, які підлягають доказуванню або мають значення для кримінального провадження, обставини, що підтверджують достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів, виступають критерієм належності доказів.

Оцінка належності доказів ґрунтується на двох чинниках: нормативному, який виходить з положень статей 85, 91 Кримінального процесуального кодексу України і визначає предмет доказу-

вання у кримінальному провадженні; та суб'єктивному - уявленні суб'єкта доказування про логічні зв'язки змісту доказів з предметом доказування.

Потребує подальшого науково-правового вивчення питання суб'єктивного уявлення суб'єкта доказування про логічні зв'язки змісту доказів з предметом доказування з метою визначення чітких критеріїв оцінки належності доказів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 03.02.2026).
2. Сичевський В.В. Актуальні питання належності доказів у кримінальному провадженні. *Європейські перспективи: науково-практичний журнал*. 2015. № 4. С. 54-59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2015_4_16.
3. Власова Г.П., Сафроняк Р.В. Допустимість і належність доказів за Кримінальним процесуальним кодексом України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. №1(34). С. 26-32. URL: [https://scholar.google.com/scholar?hl=uk&as_sdt=0,5&q=Власова+Г.П.,+Сафроняк+Р.В.+Допустимість+і+належність+ доказів+за+Кримінальним+процесуальним+кодексом+України.+Вісник+Національної+академії+прокуратури+України.+2014.+№1\(34\).+С.+26-32.+&btnG=](https://scholar.google.com/scholar?hl=uk&as_sdt=0,5&q=Власова+Г.П.,+Сафроняк+Р.В.+Допустимість+і+належність+ доказів+за+Кримінальним+процесуальним+кодексом+України.+Вісник+Національної+академії+прокуратури+України.+2014.+№1(34).+С.+26-32.+&btnG=).
4. Воробей П.А., Тильчик В.В., Форостяний А.В. Процесуальні властивості доказів у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 8. С. 492-494. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-8/117>.
5. Докази і доказування в кримінальному судочинстві: основні поняття інституту доказів, види доказів в кримінальному судочинстві, особливості засобів доказування, порівняння з іншими видами судочинства, особливості доказування під час воєнного стану, актуальна судова практика / Під заг. ред. Петкова В.П. – Київ. ВД «Професіонал», 2024. – 406 с. URL: https://jurkniga.ua/contents/dokazi-i-dokazuvannya-v-kriminalnomu-sudochinstvi-osnovni-ponyattya-institutu-dokaziv-vidi-dokaziv-v-kriminalnomu-sudochinstvi-osoblivosti-zasobiv-dokazuvannya-osoblivosti-dokazuvannya-pid-chas-voennogo-stanu-aktualna-sydova-praktyka.pdf?srsltid=AfmBOoqPYqUN3RK3ZRnoJTIMAWOx_piGczUEy2LF-h1MKAvdiSiCdDmd.
6. Дронов Є.В., Ильченко С.Ю. Актуальні питання властивостей доказів у кримінальному провадженні. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 2. С. 675-679. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.112>.
7. Сергеева Д.Б. Належність доказів за новим КПК України. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 3(31). С. 234-239. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2013_3%28spets.__28.
8. Стоянов М.М. Властивість належності доказів: поняття та зміст. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 60. С. 204-209. URL: <http://www.apdp.in.ua/v60/29.pdf>.
9. Малярова В.О. Належність та допустимість доказів у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. Вип. 38, т. 2. С. 119-121. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/12323>.
10. Крет Г.Р. Міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні основи : *монографія*. Калуш: Петраш К.Т., 2020. 452 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/13756>.
11. Про додержання судами України процесуального законодавства, яке регламентує судовий розгляд кримінальних справ: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 11 від 27.12.1985. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-85/ed20080530#Text> (дата звернення 03.02.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 08.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026